

FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

CSORBA GYÖRGY

A BORSODI ÖNKÉNTES NEMZETŐR ZÁSZLÓALJ PARANCSKÖNYVE, 1848. DECEMBER 22. – 1849. JANUÁR 29.

Csapó Zoltán, Hermann Róbert és Jánosi András 1998-ban megjelent alapos tanulmányukban elemezték az alakulattörténetek egyik alapvető forráscsoportját, a parancs-, levelező- és naplókönyveket, rámutatva, hogy legalább 1500 ilyen dokumentumot kellene ismernünk, de akkoriban csak alig félszázat lehetett fellelni.¹ Azóta szerencsére több, a tanulmányban számba vett, vagy éppen újonnan felbukkant forrás került kiadásra: a budai (pestmegyei) I. nemzetőrzászlóalj levelezőkönyve és „benyújtványi jegyzőkönyve”, levelezőkönyvének iktatókönyve, a pesti (pestmegyei) IV. nemzetőrzászlóalj 1. századának parancskönyve, illetve a pesti (pestmegyei) V. nemzetőrzászlóalj parancskönyve;² a 11. „vörössipkás” honvédzászlóalj 5. századának parancskönyve;³ a 31. honvédzászlóalj parancskönyve;⁴ az 56. honvédzászlóalj parancskönyvének részlete;⁵ a 95. honvédzászlóalj parancskönyve;⁶ a 204. honvédzászlóalj parancskönyve⁷ és a Kazinczyhadosztály parancskönyvének részlete.⁸

Az alább közlésre kerülő borsodi önkéntes zászlóalj parancskönyve nem az ismeretlen, hanem az elfeledett források közé tartozik, hiszen az egykori Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár anyagairól készített mikrofilm-másolatok között régóta megtalálható az Országos Levéltárban is.⁹

A borsodi önkéntes zászlóalj

Az 1848. márciusi események hatására, majd az április törvények következményeképpen Borsod megyében is sorra alakultak a nemzetőrségek. Az 1848 nyarán kialakult katonai helyzet megkövetelte a magyar fegyveres erők erőteljes felhasználását, melynek egyik útja a nemzetőrség mobilizálása volt.¹⁰ Ennek keretében a borsodi önkéntes mozgó nemzetőrség 1848. szeptember 8-án – más adat szerint 10-én – indult ki Zentára 10 hetes szol-

¹ Csapó – Hermann – Jánosi 1998. 216–283. o. Itt mondok köszönetet a forráskiadáshoz nyújtott segítségért Bona Gábornak, Hermann Róbertnek és Kedves Gyulának.

² Czaga – Jancsó 2001.

³ Süli 2015. 495–508. o.

⁴ Hermann – Németh – Süli 2015. 198–220. o.

⁵ Aggházy 2001. 310–320. o.

⁶ Okmánytár 2012. 258–283. o.

⁷ Solymosi 2013. 193–213. o.; Solymosi 2015. 509–541. o.

⁸ Solymosi 2018. 129–164. o.

⁹ MNL OL X 571. 3195. d. 1. t. 21. A borsodi önkéntes zászlóalj parancskönyve 848/9.

¹⁰ A borsodi nemzetőrség szervezésére lásd részletesen: Pásztor 2002. 190–234. o.; Urbán 1973. (passim)

gálatot vállalva, másnap azonban már Pest felé irányították őket és Jellačić¹¹ csapatai ellen vonultak. Részt vettek a pákozdi és a schwechati csatában, majd idejük letelvé, november 26-án érkeztek haza.¹²

A nemzetőröket azonban napokon belül újra fegyverbe kellett szólítani. Kossuth Lajos, az Országos Honvédelmi Bizottmány elnöke 1848. december 10-én, Schlik¹³ osztrák csapatainak Felvidékre való betörésének hírére rendelte el, hogy többek között a Jellačić ellen kiválóan helytállt, de hazatért borsodi mozgó önkéntes seregeket újra mozgósítsák. A „népfelkelés” szervezésére Vadnay Miksa¹⁴ borsodi országgyűlési képviselőt és kormánybiztost jelölték ki. Külön felhívták a figyelmét arra, hogy a számukra küldendő löfegyvereket a hadjáratokon részt vett, de fegyvertelen nemzetőrök számára osszák ki. A lovasok toborzását foglaló adásával is ösztönözhetette, és ígéretet tehetett, hogy a lovak elpusztulása esetén az állam kárpótlást fog fizetni. Egyébként minden önkéntes az első naptól honvédeknek járó zsoldot fog húzni. Vadnaynak hangsúlyoznia kellett, hogy a szolgálat várhatóan csak 5-6 hétig fog tartani. Költségeire 30 ezer forintot utaltak ki. Megjegyezték, hogy az önkéntesek élére legalkalmasabb Liptay János¹⁵ nemzetőr őrnagy lenne, valamint, hogy az alakulatot Pulszky Sándor¹⁶ seregéhez tagolják be.¹⁷ December 11-én Kossuth Vay Lajos¹⁸ borsodi főispánt utasította, hogy ha Pestről 5-600 szuronyos löfegyver megérkezik a kezéhez, a „felső táborozásban” részt vett borsodi önkénteseket szereljék fel és küldjék őket Pulszky Sándor ezredes táborába.¹⁹ Ugyanaznap a borsodi nemzetőrök rész vettek a december 11-i budaméri ütközetben, azonban ők még nem az önkéntes zászlóalj tagjaként harcoltak, hanem a rendes nemzetőrség keretében vonultak ki.²⁰

Az alakulat létrejöttéről elsőként egy miskolci számadásjegyzék tudósít, amely szerint december 15-én Bárczay (helyesen: Barczikai) János főhadnagy,²¹ illetve Horvát Tamás tizedes összesen 900 részlet kenyert vett fel a borsodi önkéntes csapat számára. Ugyanazon a napon Liptay János lovak számára 93–93 részlet zabot és szénát is vétele-

¹¹ Josip Jellačić Bužimski (1801–1859) horvát származású cs. kir. altábornagy, 1848. március 23-tól horvát bán.

¹² *Urbán* 1973. (passim); *Szendrei* 1911. 73–78. o.; MNL OL H 103. 11. d. 498. sz. 1848. november 11.

¹³ Franz Anton Heinrich Graf von Schlik zu Bassano und Weißkirchen (1789–1862) cs. kir. altábornagy.

¹⁴ Vadnay Miksa (1817–1849) a szirmabesenyői kerület országgyűlési képviselője. *Szegőfi* 2002. 933–935. o.

¹⁵ Liptay János (1795–1855) nyugalmazott huszárszázados. Megalakulásakor a miskolci nemzetőrség századosa, komoly szerepe van a nemzetőrség szervezésében. Július 19-től őrnagy a Borsod megyei nemzetőrség-nél. Az 1848–1849-i téli mozgósítás után ismét a megyei nemzetőrök őrnagya. *Bona* 2015. II. 394. o.

¹⁶ Pulszky Sándor (1804–1849) főszázados az 52. gyalogezrednél, 1848. július 7-től nemzetőr őrnagy, október 30-tól nemzetőr alezredes, november 11-től honvéd alezredes, november 29-től ezredes és a felső-magyarországi hadtest parancsnoka, december 22-től dandárparancsnok. *Bona* 2015. II. 481. o.

¹⁷ MNL OL H 2. 1848:5078. A Liptayra történő utalás valószínűleg egy Szemerének küldött levél fogalmazványában olvasható ugyanezen jelzet alatt. KLÓM XIII. 431b. sz. irat. A kötetben a Vadnaynak, illetve a feltételezhetően Szemerének szóló fogalmazvány nem került publikálásra.

¹⁸ Vay Lajos (1803–1888) 1848. május 7-től borsodi főispán. *Pálmány* 2002. 1081. o.

¹⁹ KLÓM XIII. 436f. sz. irat.

²⁰ A térségben zajló hadseregszervezésre és harcokra lásd: *Dér* 2001. 104–133. o.; *Dér – Hajagos* 2002.; *Dér – Hajagos – Hermann* 2004.; *Dér* 2015.

²¹ Barczikay János: 1848 szeptemberétől a Borsod megyei önkéntes nemzetőrszászlóalj századosa, alakulatával novemberben tért haza. 1849. március 23-tól hadnagy az 53. honvédszászlóaljban. Június 18-tól főhadnagy a Borsod megyei védzászlóaljban. *Bona* 1998. I. 92. o.

zett.²² A még csak egy századot kiállított borsodi önkéntesek parancsnoka, Liptay december 20-i jelentése szerint a csapatot három főtiszt, 14 altiszt, két dobos és 200 közlegény alkotta.²³ Másnap, december 21-én azonban az alakulat már két századba szerveződött 311 főből állt, köztük 7 főtiszt, 28 altiszt, 4 dobos, 4 ács. Míg az OHB csupán 500 löfegyvert ígért, Liptay jelentésében 600 darabról tud, melyekből addig csak 109, különböző rendszerű fegyvert kaptak meg. Mivel az önkéntesek száma folyamatosan növekszik, azt írja, hogy sürgősen szükségük volna a löfegyverekre, de nincs poggyászszerük, orvosuk és elég lovuk. A zászlót és dobokat maguk fogják beszerezni, a legénység a polgároknál van elszállásolva, és illetményeiket ötnaponta rendszeresen megkapják. A másnapi létszámkimutatás szerint már 35 fővel gyarapodott az alakulat, ugyanakkor kettővel kevesebb löfegyvert jelentettek.²⁴ A parancskönyv vezetése egyébként épp ezen a napon indult el, ahol már a 3. század szervezéséről is említés történik.²⁵ December 25-én még mindig csak 346 fővel rendelkeztek, akik Miskolcon állomásoztak.²⁶ Másnapra a többi század állományának megosztásával kialakították a 4. századot is.²⁷

Az alakulat részt vett a december 28-i szikszói ütközetben.²⁸ Ezt követően Miskolcra tértek vissza, majd a városon kívülre vonultak, 30-án Szikszón tanyáztak, majd január 1-jén Forróra, 2-án Radványra vonultak.²⁹ Ekkor egy forrás szerint 5 században 800 önkéntes volt.³⁰ A január 4-i kassai ütközetben Szemere véleménye szerint becsülettel helytálltak, egy osztályuk az előcsatározók sorában „hősi lélekkel haladt az ellenség sorai felé.” Mészáros azonban megfutamodással vádolta őket.³¹ Feltűnő, hogy az ütközetet követően több mint egy hétig nem került parancs rögzítésére.

Január 11-én a zászlóalj már 692 fővel rendelkezett.³² Nem tudni, hogy mi okból – Liptay betegsége, lemondása vagy leváltása miatt –, de Dessewffy Arisztid dandárparancsnok – Szemere Bertalan kormánybiztossal egyeztetve – a mintegy 500 főt számláló borsodi önkénteseket Pongrácz Ferenc³³ 20. zászlóaljbéli százados parancskonoksága alá helyezte január 16-án.³⁴ A vezetőváltásra az aznapi második napiparancs is utal rejtetten. Szemere ugyanaznapi jelentése megerősíti a kinevezés tényét, megemlítve, hogy a borsodi „veresszalagos” csapatból 2500 főből válogatva 550 fő maradt együtt, akiknél egyébként kevés fegyver hiányzik.³⁵

²² MNL OL X 571. 3195. d. Feljegyzése azon katonai nyugtatóknak (!), melyek a Borsod megyei vállalkozók által mindennemű honvédi és nemzetőri katonaság számára 1848. és 1849. évben kiszolgáltattak.

²³ *Dér – Hajagos* 2002. 126. o.

²⁴ *Dér – Hajagos* 2002. 139–140. o.

²⁵ MNL OL X 571. 3195. d. 1. t. 21.

²⁶ *Dér – Hajagos* 2002. 181., 263. o.; *Kilián* 1981. 259. o.

²⁷ MNL OL X 571. 3195. d. 1. t. 21.

²⁸ *Dér – Hajagos* 2002. 30. o.

²⁹ *Kilián* 1981. 259–261. o.

³⁰ *Szendrei* 1911. 83. o.

³¹ *Dér – Hajagos – Hermann* 2004. 27., 28., 71. o. Az ütközetről szóló visszaemlékezés: *Dobrossy* 1998. 136–141. o.

³² *Dér – Hajagos – Hermann* 2004. 53. o.

³³ Pongrácz Ferenc (1802–1868) kilépett cs. kir. hadnagy. 1848 augusztusától a Sáros megyei nemzetőrség századosa. Október 10-től főhadnagy a 20. honvédzászlóaljban. 1849. január 12-től százados. A zsbíói fegyvertétel előtt Kazinczy Lajos zászlóaljának őrnagyává léptette elő. *Bona* 2015. II. 473. o.

³⁴ *Dér – Hajagos – Hermann* 2004. 109. o.

³⁵ *Dér – Hajagos – Hermann* 2004. 114. o.

Január 18–19-én Új- és Ószalón álltak előőrson Dessewffy dandárjában, majd Tokajnak indultak meg éjfél után.³⁶ A borsodiak szerepet játszottak a január 23-i bodrogkeresztúri ütközetben Kisfalud bevételénél, ahol a Schulcz-dandár alá voltak beosztva.³⁷

Január 28-án a Timáron és Szabolcsan állomásozó Schulcz-dandárnál találjuk a 4 századból és 500 főből álló borsodiakat, február 2-án Balsán volt 3 századuk.³⁸ A parancskönyv utolsó bekezdése február 5-ről olvasható. Bátori Schulcz Bódog emlékiratai szerint az önkéntesek ideje márciusban lejárt és hazabocsájtották őket, de három tiszt önként tovább szolgált a 17. honvédszászlóaljhoz beosztva, köztük Soltész Károly, aki később Budavár bevételénél tanúsított hősiességéért kitüntetésben is részesült.³⁹ A tisztikar – és bizonyosan a legénység – egy részét pedig a Felső-Magyarországi Védereg Borsod megyei osztályánál találhatjuk meg 1849 késő tavaszán: a tisztek közül Barczikay Jánost, Major Józsefet,⁴⁰ Szentimrey Gábort⁴¹ és Fodor Ferencet⁴² (forrásunkban: Berta).

A közlésre kerülő parancskönyv jól alátámasztja az egyébként is jól ismert tényeket, miszerint az új alakulatok szervezésénél a legnagyobb problémát a kiképzést is hátráltató fegyverhiány, valamint a tisztekre is jellemző fegyelmetlenség jelentette. A december 25-i napiparancsban például az előbbi ok miatt ad részletes tanácsot, hogyan lehet a csatározást jól elsajátítani a felszerelés hiánya ellenére, valamint két szabályzat beszerzését is javasolta a tiszteknek.

A parancskönyv mellett közzé teszünk öt, eddig nem publikált, a borsodi nemzetőrség működésével kapcsolatos iratot is. Az első négy az „első” nemzetőrségi mobilizációhoz tartozik, míg az utolsó Vadnay Miksa kormánybiztos kinevezési iratának fogalmazványa, illetve feltehetőleg egy Szemerének címzett levélfogalmazványa. A forrásokat modernizált helyesírással és központozással, a nehezebben értelmezhető rövidítések feloldásával tesszük közzé. A stílussajátosságokat, a kérdéses, valamint a kiolvashatatlan szavakat szögletes zárójellel jeleztük. Az eredeti kiemeléseket (aláhúzás) megtartottuk.

³⁶ *Dér – Hajagos – Hermann* 2004. 150. o.; *Kilián* 1981. 261. o.

³⁷ *Bátori Schulcz* 1870. 29–30. o.

³⁸ *Dér – Hajagos – Hermann* 2004. 216., 277. o.

³⁹ *Bátori Schulcz* 1870. 36. o.

⁴⁰ Major József (1812–1898) Miskolc város tanácsnoka. Századosként 1848. június 18-tól a Borsod megyei védzászlóalj parancsnoka. *Bona* 2009. II. 55. o.

⁴¹ Szentimrey Gábor (?–1867) 1848 szeptemberétől őrmester, majd hadnagy a borsodi önkéntes nemzetőröknel. Június 18-tól főhadnagy a Borsod megyében szervezett védzászlóaljban. *Bona*, Arcanum, Online kiadvány. (A letöltés időpontja: 2019. szeptember 8.)

⁴² Fodor Ferenc (1813–?) szolgabíró, 1849. június 18-tól a Borsod megyei védzászlóalj főhadnagya, május 1-jétől parancsnoka. *Bona*, Arcanum, Online kiadvány. (A letöltés időpontja: 2019. szeptember 8.)

FORRÁSKÖZLÉS

1. „A borsodi önkéntes zászlóalj parancskönyve 848/9.”⁴³

1848. december 22-éről
Zászlóalji parancsolatok

A borsodi önkéntes nemzetőrök csapatjának 1-ső és 2-ik százada már megalakulván, s a 3-ik is alakulóba lévén, nem mulasztom el a tiszt urakat kötelességeik pontos és lelki-ismeretes teljesítésére felkérni. Vegyék tekintetbe a jelen körülményekhez képest állásuk nehézségét s fontosságát.

A zászlóalji parancsolatok végrehajtását minél előbb s a lehető legjobban kelletvén a tiszt uraknak teljesíteni, figyelmeztetem e végből önöket, hogy altisztjeiket tartsák reá a kellő rend s serénységre, ismertessék meg őket teendőikkel s azoknak létesítésére szorgalmazzák. Ami pedig embereiket illeti, azokban igyekezzenek a legjobb szellemet önteni, azokat bátorítani, kitartásra bírni, azért azok közt a legnagyobb fegyelem tartandó, s miután a letett esküvel azok egész katonai lábón vannak, kit becsületézés s letett esküje engedelmisségére nem int, kötelezze az erős fegyelem, katonai becsület anélkül nem is létezhetik.

Katonának múlhatlan kelletik a testgyakorlatokban s fegyverfogásokban ügyességet szerezni, azért használják a századok az időt embereik begyakorlására, különös figyelmet fordítván a töltés és lövésre, csatározásra. Akiknek fegyvereik nem volnának, míg a fegyveres rész tanul, addig gyakoroltassanak a fegyvernélküliek testmozgásokba, s azután használatra átvehetik amazoktól a fegyvert, és így felváltva lehet eszközölni a betanulást. Különösen intessenek pedig az emberek fegyvereiknek tisztán s használható állapotban tartására.

Minden század szerezzék meg magának a szükséges jegyzőkönyveket, s azt pontosan vigye, a napi történetek zászlóalji s egyéb parancsok bejegyeztessenek.

A napi létszámot s történeteket egy altiszt által minden reggel 8 órakor a segédtiszt-nél pontosan bejelentsék. A napi parancsolatokat kiadja a segédtiszt mindennap délutáni 3 órakor.

A tiszt urak lakhelyeiket a parancsnokságnál holnap délután a parancsolatot író őrmestertől beküldjék.

Jelöltessék ki minden századtól egy írni jól tudó altiszt, kit szükség esetében a segédtiszt irodába használhasson.

Holnap reggel 10 órakor a századparancsnok urak gyűljenek össze Vadnay Miksa képviselő úrnál.

23. december

A 3-ik század létszámát és napi jelentését bé nem adá. Figyelmeztetek minden századot a tegnap kiadott parancsolat folytán a pontosságra; a rendeleteknek a meghatározott időrei végrehajtására; a létszámok s napi jelentések reggel 8 órára már a segédtisztek-nél legyenek.

⁴³ MNL OL X 571. 3195. d. 1. t. 21.

Holnap, azaz 24-én az 1-ső század a reform[átus] iskola⁴⁴ udvarára 9 órakor reggel, a 2-dik század a Fábri ház udvarán 10 órakor délelőtt legyen felállítva; a századok magokkal vivén a névjegyzéket.

December 24-én

A századok embereik névjegyzékét – úgy, hogy azokba az év és születéshely sat. világosan kiírva legyen – holnap adják be.

Azon századok, hol fegyverek nincsenek, embereiket azért gyakorlatokba oktassák. Azokat pedig, kiknek fegyvereik vannak, figyelmeztetni ezeknek jó rendbe tartására, ha pedig a fegyverek valami ok miatt nem volnának használhatók, azok kiigazítás végett rögtön adassanak be.

December 25-én 848 napi parancs

A Borsodi Önkénytes Csapat Parancsnoksága

Százados uraknak meghagyatik, hogy őrmestereiket szigorúan a minden nap reggel beadandó létszám pontos elkészítésére és a segédtisztnek általadására reá tartsák. Valamint arra is ügyeljenek, h[ogy] századjaik névsorát oly módon készítsék az őrmesterek, hogy az első, innen kiadott parancsra ezt beadhassák, ezen névsorba bé kell írva lenni, honnan és mely helységből állított az ember, hány éves, el van-e látva fegyverrel és minővel, gyutacos, nagy vagy kis lökupakossal, avagy tűzkovással. Minden reggel a tizedesek által az őrmesternek beadandó jelentése előtt olvassa fel a tizedes embereinek névsorát, hogy az hiányzókat megjelentsen. Ki 24 óra alatt meg nem jelenik a századjánál, mint szökevény jelentődjön ide, és innen a további intézkedések meg fognak tétetődni.

A gyakorlatokat szorgalmazzák a százados és a többi tiszt urak embereikkel, főleg pedig a töltési fogtákat⁴⁵ és a csatározást, ez utóbbit mindig dobjelek után, hogy az emberek a különböző dobjelekre hirtelen fel tudják találni, és ezek szerént mozdulataikat intézni.

A csatározást fegyver nélkül is lehet gyakorolni. A fegyvereket különbségük végett úgy igyekezzenek a százados urak elosztani, hogy egy vagy legalább egy fél szakasz egyforma fegyvereket kapjon, mely ellenség előtt a töltések kiosztását nagyon könnyíté, mivel pedig a századoknál oly kevés számú lőfegyver van, és hogy mégis minden ember a töltésfajtákat megtekinthesse, szükség, hogy óránként más-más embernek kezébe jusson a fegyver, és minden emberre a sor reá jöjjön; a fegyverrel való bánást megtanulni, a századokkal oskolákat is igen hasznos tartani, ahol nekik olvasható az előőrök szolgálata⁴⁶ és egyes földszíni tárgyak és helységek védelmezésében és megtámadásában rövid útmutatás,⁴⁷ mindkét tárgyról szóló kis könyvecskék megkaphatók Heilprin⁴⁸ könyvűrnél. Minden katonának, de főleg a tiszt uraknak ezeket tudni mulhatatlanul szükséges, ha osztályaikat sikeresen akarják vezérelni.

⁴⁴ Református Liceum.

⁴⁵ Értsd: fogásokat.

⁴⁶ *Gál* 1848a.

⁴⁷ *Gál* 1848b.

⁴⁸ Heilprin Mihály miskolci könyvtáros. *Csapláros* 1989. 227–261. o.

A katonai illedelem megkívánja, hogy a tiszteknek szolgálatban csapatjaik előtt mindig károsan jelenjenek meg, illő, hogy minden dohányzás megszűnjék a rendekben, bármely feljebbvaló jelen van az arcvonal előtt.

A magány szolgálát a tiszt urak jelölik ki, és ezeknek névsorai a létszámban az ácsok után következnek, de ezen választás által a századok ne károsodjanak, azért nem a legjobb vagy ügyesebb legényeket kell kiszemelni, de ha bár testileg nem igen szemebetűnő és az ember csak hű és józan életű legyen, mint segítő magány szolga.

A 3-ik század a létszámát bé nem adta ma, mi az őrmesternek ezennel rosszalltatik, és megparancsoltatik, hogy azonnal beadja a segéd tisztnek.

December 26. 848

Borsod önkéntes csapat parancsnoksága

Hogy az önkéntes századok szolgálata, gyakorlata folytonosan minden akadály nélkül történhessék, a tisztikarnak névsora és századokban felosztása tudomásul adatik.

1-ső század	századosa Kun János ⁴⁹ főhadnagya Barczikay János hadnagyok későbbben nevezetnek.
2-ik századnál	százados Major József főhadnagy Miskolczi Abris hadnagyok Nagy Bertalan Serfőző József ⁵⁰
3-ik század	századosa Zsóry Menyhért főhadnagy Karácsonyi István hadnagyok Fekete József ⁵¹ Barna Ferenc
4-ik század	századosa Szentimrey Gábor főhadnagy Fodor Berta hadnagyok Miklós Gyula ⁵² Soltész Károly ⁵³

Azon századokba, ahol őrmesterek még nincsenek kinevezve, elvárom százados uraktól a nekik kívánatos és használható egyénekreli előterjesztést, csupán arra figyelmeztetem százados urakat, oly egyénekre szorítkozni, kik mind szolgálni erélyességekre, mind

⁴⁹ Kun János (1820–1886) miskolci ügyvéd, 1869 és 1872 között a város országgyűlési képviselője. *Vasárnapi Ujság*, 1886. február 21.

⁵⁰ Serfőző József (?–1885) ügyvéd, 1849 januárjában a Borsod megyei önkéntes zászlóalj hadnagya. Június 18-tól hadnagy a felső-magyarországi védsereg Borsod megyei osztályánál. A kiegyezést követően Miskolc város ügyésze, városi képviselő. *Bona* 1999. III. 138. o.; *Budapesti Hírlap*, 1885. június 12.

⁵¹ Fekete József (1826–?) részt vett az 1848. évi októberi bécsi forradalomban, hazatérve beállt a borsodi önkéntesekhez. 1849 márciusában számvevő hadnagy a 7. Reuss-huszárezred törzsénél. *Bona* 1998. I. 389. o.

⁵² Miklós Gyula (1832–1894) 1848 nyarán önkéntes, állítása szerint decembertől hadnagyi, 1849 márciusától főhadnagyi rangban parancsőtiszt. 1849-ben kényszerorozzák az osztrák seregbe, ahonnan főhadnagyként lépett ki. Később Borsod megyei szolgabíró, az edelényi kerület országgyűlési képviselője, országos borászati kormánybiztos. *Bona* 1998. II. 492–493. o.

⁵³ Soltész Károly (1825–?): volt cs. kir. katona. 1849 márciusában a 17. honvédzászlóaljhoz, majd júniusban a 100. zászlóaljhoz helyezik át hadnagyi rangban. *Bona*, Arcanum, Online kiadvány. (A letöltés időpontja: 2019. szeptember 8.)

támadásokban való jártasságukra nézve, ezen fontos tisztséget megérdemlik, úgy azon figyelmet a tizedesek megválasztására kiterjeszteni ajánlom.

Az 1-ső századból azon 110 a 4-ik századhoz áttétetett egyéneknek névsorát minden észrevétellel adja át az 1-ső század a 4-iknek, nemkülönben a 3-ik századból a 4-ikhez átmenendő emberek névsorát is vélek együtt átadja az átadandó század.

Felkérem százados urakat a közügyre tekintve minden szűkkeblűséget félretevéen szíveskedni, és egymásnak egyéneket, kik a tisztségre alkalmasak, átengedni; egyszersmind a hiányzók számát, mennyire csak telhető és lehető, oly egyénnel betölteni, kik legkevesebb fáradsággal minél előbb a tőlünk megkívántató szolgálatra alkalmasakká tétethesenek.

Azon rövid időt, melyet még itt töltünk, használják fel százados és tiszt urak a legszükségesebb gyakorlatokra, úgymint a sebes és jó töltés fogtáakra, valamint a csatározás beoktatására, mely utolsó mindig dobjelekre alkalmaztassék.

Százados urak szorgalmazzák a fegyverek kikapását, hogy mentől előbb századaik fel legyenek fegyverkezve.

A számadások, viselet, valamint a fegyverekről való jegyzékeket a zászlóaljnál Bódogh Károly⁵⁴ alhadnagyi ranggal fogja vinni, ki is a zászlóalj törzséhez tartozandó.

A tiszt urak magán szolgálai névsorát holnap a létszámmal együtt adják be a századok.

Schäffer Flóriánt nekem az 1-ső század mint magán szolgálomat létszámába veendi és illetményével ellátandja.

A dobosokról és ácsokról gondoskodjék minden század.

Minden század jelöljön ki századjának egy riadó tért, hová úgy éjjel, mint nappal minden ember szigorú büntetés terhe alatt a legkisebb riadó dobolásra tartozik a legrövidebb idő alatt megjelenni.

Százados urak századaikat tartsák oly módon együtt, hogy ott a legelső parancsolatra kiállítani képesek legyenek.

Borsod megyei önkéntes nemzetőri zászlóalj

Miskolc 28. XII.

Az 1-ső századnak

Az 1-ső század embereit bocsássa széjjel azon meghagyással, hogy bármely pillanatban történjék az elindulási parancs, készen találja a századot, legyen az ma délután, éjjel vagy holnap. Gyorsabb intézkedés végett tartson a század egy ordonáncot a miskolci főőrsön, ki százados úr lakját tudja, hol léteznek. Ezen ordonánc éjjel-nappal az őrsön tartózkodjék.

Borsod megyei önkéntes csapat parancsnokság XII/28.

Minden század vonja össze embereit dobszó nélkül gyűlhelyére, és ott készen álljon. Kun János százados úrtól vegyen ki töltéseket nyugtatvány mellett.

⁵⁴ Bódogh Károly feltehetően azonos azzal a Bódogh Károly sárospataki földbirtokossal, akit 1848-as honvédtisztként emlegettek 1897. május 17-én bekövetkezett halálakor. Ekkor 74 éves volt. *Sárospataki Lapok*, 1897. május 24. 345. o. A szövegben a neve Boldog alakban is előfordul.

Borsod megyei önkéntes csapat parancsnokság 849. I/2.

Azon századok, kiknél mézárosok találkoznak, negyed 6 óraker ezen mézárosokat egy altiszt kíséretében az őrnagy úr szállására rendeljék. 6 óraker minden század a maga II-ik őrmesterét, annyi emberrel, amennyi a századokra kiosztandó kenyér és hús elvitelére elegendő, a strázsaházhoz rendeljék. Ha csak lehetséges, minden ember két napi kenyérrilletményt venni és hacsak telhető, egy font húst, melynek árát 12 kr[ajcár] fontját azonnal a századok kifizetendőik Boldog hadnagy úrnak. 7 óraker első dobolást vernek, a másodikat 8 óraker, mire minden embernek meg kell ételt ennie, s azonnal a századok összegyűlnek. Úgy hogy $\frac{1}{4}$ 9-re pontban a zászlóalj összeállítása, minden század névsora az őrmesterek által felolvasva, a hibázók feljegyezve, a zászlóalj útnak indulhasson. Szigorúan megparancsoltatik a százados uraknak, hogy az első sorba csupán szuronyos fegyverrel ellátott emberek állíttassanak, a második sorba pedig a leggyengébbek. A szekerek minden kivétel nélkül a zászlóalj kiindulásakor együtt a 3-ik századból kirendelendő káplárt és minden századból egy adandó ember felvigyázata alatt, a zászlóalj után indulandó századokig, ahol ezen szekereket Boldog hadnagy úr Soós kapitány úrnak átadatja. Azon altiszt a 4-ik századból, aki ma a szekerekhez rendelt volt, holnap 7 óraker magát az őrnagy úrhoz jelentse. Holnap reggel a kirukkoláskor a létszámnak mind a 4 századoktól pontos beadását meghagyván, jegyzésbe mellékeltessek az is, melyik század hány közörre vett ki zsoldot, ide nem értetvén az altisztek, dobosok és ácsok.

Holnap, azaz január 3-án az inspekciós tiszt leend az 1-ső századból Visnyei [?] hadnagy úr vezérlete alatt ki fog állani az inspectio az 1-ső századból úm. egy okos tizedes a dandárparancsnokánál mint ordonánc; egy tizedes és tizenkét ör őrsön leend a zászlónál, egy tizedes s 8 ember őrt állani a puskaporos szekereknél. Minden század küldendő egy-egy alkalmas ordonáncot a segédtsizthez, ki százados úr s az őrmesterek lakhelyét tudja. Ezen kívül a 3-ik századtól egy altiszt felügyelése alatt minden századból küldessek egy ember a poggyász szekerekhez. Keményen megtiltatik a szekerekre való felülés azoknak, kik oda nem tartoznak. Szinte erős büntetés alá esik az, ki az úton vagy bárhol lerészegedik. A fegyverek jó rendben tartandók, az útközbeni vagy stációbani lövöldözés szigorúan tiltatik meg.

Január 3-án 849.

A legénységről gondoskodva legyen, hogy kenyérüket s húsokat kikapják. A dandárnáli felügyelet a zászlóaljat illetvén meghagyatik, hogy legelsőbb is az első század egy tizedes és 10 közört rendeljen ki rögtön éjjeli körjárás végett, ezen kirendelt örök éji 12 óráig teendik szerte a helységbe cirkálásokat. 12 óraker a 3-ik század átveendi a szolgálatot az 1-sőtől és 4 tizedes s 60 közör kirendelve ezek közt a szolgálatot úgy osztandja fel, hogy egy tizedes és 15 ör 12 órától 1-ig, és más egy tizedes s 15 ör 1-től 2-ig, s így tovább 2-3-ig, 3-4-ig viendi az éji szolgálatot. Ezen őrzáratoknak szigorúan megparancsoltassék, hogy felügyeljenek, miként a helységben semmi lárma, erőszakoskodás vagy tüzelés, lövöldözés ne történjen. Minden egyes járkáló egyént szigorúan megvizsgálva, időntúli járásának okát kikérdezzék, a gyanús egyéneket ide bekísérendik. Ha pedig csoportokba találtnak, azon esetben ha csak jelszót adni nem tudnak, szinte bekísértetnek. Minden őrzársnak kezdete és vége pontosan bejelentessék a segédtsiztnél. Ezen szolgálaton kívül a 2-dik század Serfőző hadnagy úr vezérlete, a 4-ik század Soltész hadnagy úr vezérlete

alatt egy 40 főből álló erős őrzőjárdatot rendel, azon őrzőjárdatot megkezdi a 2-dik század rögtön, és folytatja 2 óráig éjjel, ekkor átveszi a 4-ik század s viszi reggeli 4 óráig. Ezen őrzők egy helybeli kalauzt magok mellé véve cirkálnak egész [...] jobbra-balra erős vizsgálatot téve. Meghagyatik ezeknek, hogy ha valamit észrevennének, azt azonnal jelentsék. A jel-név „Kálmán”, jelszó „Kár”, tábori jel egy taps, két köhintés. Az őrzőjárdat kezdete és végezte a segédtsíznél bejelentessék.

Ha éjjel riadó doboltatnék, a zászlóalj rögtön kiálljon szállásom előtt egész készen. A holnapi inspektiószolgálat fogja illetni a 2-ik századot Nagy Berta[lan] hadnagy úr vezérlete alatt oly módon – mint ma – az első századot illetve. Jelen rendeletek végrehajtásáért felelősek lesznek százados urak.

Borsodi önkéntes csapat parancsnoksága I/13. 849

Százados uraknak újonnan meghagyatik, minekutána csak ők tudják embereik honnan valók voltak, mindazon helységek hatóságait honnan embereik eddig még nem jelentek felszólítani, hogy azonnal mind oly egyéneket, kik ezen csapathoz tartoznak és hazájukban(!) távoztak, őrizet alatt ide beküldeni. Nem különben az első század keresse meg a városi hatóságot, azon embereket, kik vonakodnak esküjük tartására, s további szolgálatot tenni, erőszakos módokkal is kötelességük teljesítésére kényszeríteni. Egyszersmind tudatni kell az embereknek, hogy Szemere Bertalan teljhatalmú kormánybiztos úr tegnap ide érkezett rendelete⁵⁵ szerint, mint oly emberek, kik meg nem jelentek századjaiknál, mint szökevények, haditörvény alá tétetendnek.

Most idejők lévén százados uraknak századjaikat rendbe szedni, ezt el ne mulasszák tenni. Fegyverek számát, minőségét, állapotát feljegyezni, mely ember mit képes, s ki mit hagyott el? A kiosztott töltéseket megvizsgálni, ezeknek hiányát feljegyezni, a szükséges helyre pótolni, de főképp azonnal bejelenteni: hány vadászfegyver van a században és minő töltés szükséges ezekhez.

A hibás fegyvereket megigazítani, hogy minden órában kész legyen a csapat a kiindításra.

Mihelyt megérkezik Bódogh hadnagy úr a pénzekkel, azonnal tudatni fog a századokkal, és százados urak annyi emberre a zsoldot 5-től 10-ig kivehetik, amennyit a mai létszámba beadtak, lehúzáván az öszvegből azon sommát, amelyet már kivettek; s szinte 11-től 15-ig zsoldot annyi emberre amennyit már létszámban kimutattak. Mindoly emberek pedig, kik ma vagy ezután jelentik magukat, a múlt 5 napi zsoldot [!] számot nem tarthatnak.

Az őrmesterek irományaikat rendben tartsák, hogy számadásaikat pontosan azonnal beadhassák, mihelyt megkívántatik.

Borsodi önkéntes csapat parancsnoksága 13/1 849

Hogy valahára tisztába lehessen a zászlóalj a fegyvereket illetőleg, százados urak ne késsenek századjaikat összegyűjteni és névsor szerint lajstromba beírni, kinek minő fegyvere van, mert csak így lehet a szükséges lőkupakok és töltésekről intézkedni. Ezen lajstromba külön rubrikába be lehet írva ki kapott köpönyeget, töltényt, szuronytokot, bádogkulacsot, ásót, kapát, baltát, bárdot, fejszét vagy köteleket; az észrevételbe pedig be kell írni, hogy azon szerekből ki hagyta el a nékie kiadottat, így lehet tudni, mint volt, van és mit

⁵⁵ Nem ismert a rendelet szövege.

kell megszerezni, valamint dobosok rubrikájába be kell írni van-e dobja vagy elhagyta. Ezen lajstromot minden százados úr az első őrmesterével aláírva, okvetlenül 16-án a pénzek kivételekor beadni el ne mulassza.

Megvolt ugyan hagyva, hogy minden század írásba beadja kinek fagyott el valami tagjok, de ezt még eddig csak az első század teljesítette, elvárom ezen lajstromot 15-én reggel a létszámbeadáskor.

A Borsodi csapat parancsnoka, Január 16. 849

A dandárparancsnok mai parancsa⁵⁶ szerint pontban 12 órakor indulnunk kell Szikszóra, s így délelőtt aínházépülettel szemben fel kell állanunk. Eszerént a görög kegyház⁵⁷ udvarra 11 órára rendelt öszvegyülés elmaradt; hanem igyekezzék minden század embereit a lehetőségig összeszedni, jól felfegyverezni, s a szabott időre felállani.

A Borsodi csapat parancsnoka. Január 16. 849

Ezennel meghagyatik százados uraknak, hogy az önkéntes csapatot illetőleg számadásaikat 1-ső januáriusától bészárolag 15-ig nékem, mint eddigi csapatparancsnoknak annak idejébe beadni szíveskedjenek.

Borsodi önkéntes zászlóalj parancsnoksága 21/1. 849

Napi parancs

A már több ízben elkövetett rendtelenségek és áthágások következtében számtalan panaszok hozzánk érkeztek, nevezetesen Ragály 4-ik századbéli tizedes a rajtakapott lövések miatt és Kovalik 2-ik századbéli tizedes, mivel fegyvereit és minden szereit eldobta, büntetésül a közvitézek sorába jan. 21-ik napjától soroztatik; azonkívül minden századot intem és kötelességévé teszem, hogy semmiféle szín alatt löni ne merészeljen, ellenkező esetben, minden személy tekintet nélkül legszigorúbban büntettetni fog.

Borsodi önkéntes zászlóalj parancsnoksága 24/1. 849

Minden századnak tudtára adom, miszerént minden embernek [!] 2 font kenyér a házigazdájától követelhet, továbbá minden altisztnek legszigorúbban parancsolom, hogy azon egyéneket, kik lövöldözni merészelnek, azokat feljegyezni, és nekem bejelenteni tartozzanak, melynek 40 botnyi büntetést minden kegyelem nélkül bizonyosan ki nem kerülhetik. Azután folytonosan egy tisztnek és egy őrmesternek inspectiója lészen, az inspectio átadó és átvévo tisztnek mindenkor nálam jelentsék be. A mai inspectiót Bertha Károly 4-ik századbéli alhadnagy és Scholcz Soma⁵⁸ 1-ső századbóli őrmester átveszi. Azokon kívül parancsolom, hogy legelső dobverésre a legénység a gyűlhelyre tüstént megjelenjen. Továbbá tudtára adom a századoknak, hogy Ötvös Sándor és Pályos Mihály 4-ik századbéli vitézek 40 bottal fognak megbüntettetni, s végre Magyar András lopás végett 25 bottal büntettetett meg.

⁵⁶ Az eredeti parancs nem ismert, de Dessewffy Arisztid aznapi jelentésében utalt rá. *Dér – Hajagos – Hermann* 2004. II. 109. o.

⁵⁷ A Szent Háromság Görögkeleti Ortodox Templom.

⁵⁸ Solcz (Scholtz) Sámuel (Soma) (1826 k.–1871), 1849. január 29-én a 2. századhoz nevezik ki hadnagy-nak, később átlép a 17. zászlóaljhoz, majd áthelyezik a 100. zászlóaljhoz. *Bona*, Arcanum, Online kiadvány. (A letöltés időpontja: 2019. szeptember 8.)

Borsodi önkéntes zászlóalj parancsnoksága jan. 29-én 849

Január 30-ik inspectiót Vágási Ferenc 2-ik századbéli hadnagy és Ahtán [?] Sámuel 3-ik századbéli őrmester átveszik. Jan. 29-ik hozzám érkezett dandárparancsnokságtól vett rendelet⁵⁹ következtében a dobosok minden este 7 órára takaródóra és reggel 6 órára riadóra lakásom előtt megjelenni tartoznak. Azután minden század, azaz az egész zászlóalj naponta reggel 9, délután pedig 3 órakor kivonulni tartoznak, hogy a napi szigorú parancsokat megkaphatnak [!]; az őrmester [!] létszámot minden reggel adják be. Az inspectiók tisztnek kötelességébe legyen arra ügyelni, hogy a takarodó pontban esti 7 órakor, a riadó pedig [reggel] 7 órakor történjék, azután este patrolokat küldjön ki a korszakába, hogy a legénység azután esti 7 órakor kitakarodjon felelősség terhe alatt. A szakaszbeli altiszteknek parancsolom, tartsák fegyverrel a legénységet, gyakran vizsgálják meg lakásaikat és legjobb rendben tartsák felelősség terhe alatt.

A napi parancshoz 849 1/29.

Tisztek hiánya miatt századok nem létezhetnek, Őrnagy úrnak kegyes előterjesztéséből a következőket tisztekké választottak.

- A 2-ik századhoz Nyusztai József főhadnagy⁶⁰
Szombathi József hadnaggyá
Sulcz Soma detto
- A 3-ik századhoz Barna Ferenc főhadnagy
Kun Pál hadnaggyá
- A 4-ik századhoz Vágási Ferenc hadnaggyá.

Borsodi Önkéntes zászlóalj parancsnoksága febr. 5. 849.

Napi parancs

Minden tiszt és őrmester urak, ezek különösen minden szolgálatról, napi díjakról, felszerelésekről, irt könyvekkel, jegyzeteikkel és számadásaikkal együtt délelőtti 11 órakor nálam okvetlenül megjelenni szíveskedjenek.

Kun János helyettes parancsnok

2. A Borsod megyei nemzetőrségi zászlóalj létszáma⁶¹

Tisztelt Nemzetőrségi Tanács!

Kiss Károly alezredes úr által leküldött minta szerint nemzetőrségi őrnagy Liptay János úr a Borsod megyei gyalog nemzetőrség létszámát folyó hó 18-án hozott határozatuk folytában táblás jegyzékben beadvá, azon eredeti táblás jegyzéket azzal a tiszteletteljes jelentéssel küldjük föl ide csatolva, hogy a megyében lovas nemzetőrség nem létezik.

Költ 1848. mindszent hava 20-án Miskolcon tartott honvéd választmányi ülésünkben.

Borsod Megye Honvéd választmány elnöke

Idősb Miklós Ferenc első alispán⁶²

⁵⁹ A rendelet nem ismert.

⁶⁰ Valószínűleg Miskolc város aljegyzője. *Fazekas* 2003. 194. o. melléklete.

⁶¹ MNL OL H 92. 6378.

⁶² Miklós Ferenc (1823/24–1858) Borsod megye alispánja 1848–1849-ben. *Pálmány* 2011. 1943–1944. o.

Összeírási lajstroma a Borsod megyei nemzetőrsereg zászlóaljainak

neve			a nemzetőrök járásonkénti összes száma	az illető zászlóalj parancsnoka és segédje		Kijelélése		Jegyzék
A megyének	zászlóaljnak	a járásoknak, kerületeknek, és városoknak, melyek nemzetőreiből a zászlóaljok összeállítottak		neve	törzstisztek lakhelye	azon helység, amely a zászlóalj számára gyűlőhelyül szolgál	mennyi idő kívánttatik az egész zászlóaljnak a gyűlőhelyeni megjelenésére, hogyha minden csapatja a zászlóaljnak állomásából egyszerre kiindulna	
Borsod	Borsodi 1-ső zászlóalj	Miskolcz városa	1500	Örnagy Liptay János segédhadnagy Dálnoki Imre ⁶³	Miskolc városa	Szentpéter	48 óra	Ezen öszvegből kivonandó a táborban lévő 1200 főből álló mozgó sereg. Kivonandó a most állítandó 3053 újonc, kik között hány nemzetőr besorozott nemzetőr van, nem tudatik.
	Borsodi 2-ik zászlóalj	Szendrői járás, a Miskolci járás felső részéből	2953 861					
		Szentpéteri járás	2456					
		összesen	6270					
	Borsodi 3-ik zászlóalj	Egri járás	5373	Örnagy Berecz Mihály ⁶⁴ segéd Pataky Mihály ⁶⁵ főhadnagy áttétetvén a honvédekhez, nem tudatik ki legyen most	Mezőkövesd	Kövesd	48 óra	
		Miskolci járás	2470					
	Összesen	7843						

Miskolc, 20-ik Octob. 848. Borsod megyei nemzetőrség Liptay örnagy

⁶³ Dálnoki Imre (1826–1879) Borsod megye aljegyzője, 1848. augusztus 4-től honvéd hadnagy, Borsod megyei nemzetőrzászlóalj segéd-tisztje. Október 19-től főhadnagy. 1849 májusában áthelyezik az alakuló 94., majd néhány nappal később a 96. zászlóaljhoz. *Bona* 1998. II. 545–546. o.

⁶⁴ Berecz Mihály (1795–1874) nyugalmazott százados. 1848. június 19-től a Borsod megyei gyalogos nemzetőrség örnagya, zászlóaljával részt vett a pákozdi és a schwechati csatában. *Bona* 2015. II. 188. o.

3. A Borsod megyei honvédelmi választmány a borsodi önkéntes nemzetőrség hazabocsájtásáról⁶⁶

Tisztelt Országos Haditanács!

Közelve azon határidő, midőn a táborba indított 1200 főből álló borsodi önkéntes nemzetőrségnek tízhéti távolléte után a felsőbb rendelet értelmében csak tíz hétre köteleztettek, s letett esküjük alkalmával a további szolgálatra nem köteleztetésről ünnepélyesen biztosítottak, miután erről a tisztelt haditanács elnökileg hivatalosan és ugyanakkor értesítettet, nehogy a visszatérni kívánók elébe akadályok gördítenek, erről kellő értesítés végett a tisztelt haditanácsot jó eleve újból is tudósítani hivatalos tisztelettel kívántuk.

Költ 1848-ik évi november 4-én Miskolcon tartatott honvédelmi választmányi ülésükből.

Borsod megye honvéd választmány elnöke
Idősb Miklós Ferenc első alispán

4. Az Országos Honvédelmi Bizottmány a borsodi önkéntes nemzetőrség honvéd zászlóaljja alakításáról⁶⁷

Az Országos Honvédelmi Bizottmány
Nádasdy⁶⁸ haditanács elnök úrnak

Az orsz. honv. bizottmány Ön f. é. nov. 10-ről kelt jelentésének csatolmányát azon észrevétellel küldi vissza, hogy tudomása szerint a borsodi önkéntes nemzetőrség magát honvédzászlóaljja alakította volna át.

Pest, nov. 11. 1848.
az orsz. honv. bizottmány
Nyáry Pál
h. elnök.

---

⁶⁵ Pataky Mihály (1812–?) gyalogos hadnagy, 1848. június 19-től főhadnagy a 7. honvédzászlóaljnál. Augusztus 24-től a Borsod megyei nemzetőrség Berecz Mihály őrnagy vezette zászlóaljának segédtisztje. Szeptember 26-tól százados a 13. honvédzászlóaljnál. Hosszú betegség után május 11-től beosztják az alakuló 94. zászlóaljhoz. *Bona* 2009. II. 186–187. o.

⁶⁶ MNL OL H 92. 7499.

⁶⁷ MNL OL H 92. 7828.

⁶⁸ Helyesen: Nádossy Sándor (1811–1882) főszázados a 12. Nádor huszárezrednél. 1848. június 6-tól a pest-budai lovas nemzetőrség őrnagyja, szeptember 16-tól honvéd alezredes, 20-tól a honvédség ideiglenes főparancsnoka, 23-tól az Országos Nemzetőrségi Haditanács elnöke. Október 10-től ezredes. 1849. január 16-án leköszönt. *Bona* 2015. II. 442–443. o.

5. A Borsod megyei önkéntes nemzetőr zászlóalj hazabocsájtásáról⁶⁹

A Borsod megyei n[emzet]őrségi táborzó zászlóaljtól

Teljes című feldunai királyi magyar főhadvezéri parancsnokság Pozsonyban

Midőn a fennevezett borsodi zászlóalj, tett felszólítások folytán, édes hazánk fegyverrel védelmére kiállított, 10 hetit kötött ki magának a teendő szolgálat végett, s ugyancsak ennyi időre tette le táborozásrai kötelező esküjét.

Folyó év szeptember 10-én indítatva ki megyéjéből, e naptól kezdve láttatva el álladalmi zsold és élelmezéssel, folyó hó 20-án kikötött szolgálati ideje le fog jární, melyért is alázatos tisztelettel van szerencsém a tisztelt főhadvezéri parancsnokságnak jelenteni; a parancsnokságom alatt álló zászlóalj kötelezettsége közelgő lefolytát, s egyemben [!] kérni, hogy annak szolgálattól fölmentését, valamint hazameneti parancsát idejekorán kézbesíttetni méltóztassék.

Hítem szerint alig lehetvén e zászlóaljat jogilag visszatartani a hazameneteltől, örvendetes volna ez – számos gyengélkedői miatt – Pozsonytól Pestig gőzősen szállíthatatnék. Köpcsén, november 11-én 1848.

Berecz
őrnagy

Láttam: Görgey őrnagy⁷⁰

[Kívül:] Csány László királyi teljhatalmú biztos úrhoz oly véleménnyel áttétetik, hogy ha a zászlóalj elbocsátatik, a fegyverek a haza további védelmére itt lennének megtartandók. Pozsony, nov. 12. 849.

Görgei tábornok⁷¹

[Alatta:] E tényben felírás történt és addig elbocsátani nem lehet, míg fel nem váltja más zászlóaljjal Pestről – írni kell Berecznek és Görgey fő ezredesnek

6. Vadnay Miksa kormánybiztos megbízólevele és Szemere Bertalannak szóló utasítás⁷² Vadnay Miksa kormánybiztosnak

Ezennel kiküldetük Ön Borsod megyébe felruházttván teljes hatalommal kiállítani, rendezni s a Sáros megyébe beütött császári rablófőnök Slick és bandája ellen indítani, s ottani népfelkelést, különös tekintettel levén azon mintegy 1200 egyénre, kik már mint

⁶⁹ MNL OL H 103. 11. d. 498. sz.

⁷⁰ Görgey Kornél (1819–1901) alszázados a 9. Miklós huszárezrednél, más adat szerint november 25-től őrnagy a feldunai seregben. 1849. július 24-től alezredes. *Bona* 2015. I. 290–291. o.

⁷¹ Görgei Artúr (1818–1916) kilépett főhadnagy, 1848. június 13-tól honvéd százados, augusztus 27-től őrnagy, október 7-től ezredes, október 11-től vezérőrnagy, 1849. május 22-től altábornagy. *Bona* 2015. I. 121–123. o.

⁷² MNL OL H 2. 1848:5078.; KLÖM XIII. 431. a Vadnaynak szóló utasítást nem közölte.

önkéntesek a Jellasich elleni hadjáratban is diadalmasan viselték magokat; valamint fő figyelmet fordítván arra is, mentől több lovas álljon ki, biztosítván arról mindenkit, hogy lovának levestése esetére az állomány által kártalaníttatni fog. A felkelt nép a kiállítás napjától kezdve honvédi zsoldot húz, a lovasoknak 10 pft foglalót is adhat. Intézkedéseiben a megye főispánjával b. Vay Lajossal egyértelműleg és érintkezésbe bocsájtkozva járjon el. A felfegyverzésre pár nap alatt innen legalább 500 fegyver fog küldetni, melyek a már harcban volt fegyvertelen önkénytesek közt lesznek kiosztandók. A népek meg kell mondani, hogy ez csak rövid ideig, legfeljebb 5-6 hétig tartó expedíció, de mely elkerülhetetlenül szükséges, hacsak saját tűzhelyeiket felprédáltatni engedni nem akarják. A népfelkelés organisatiójára s lovasoknak fizetendő foglaló pénzek költségeinek fedezetésére Önnek ezennel 30 000 (harmincezer pft) adandó számadás mellett utalványoztatás s a f. összeg a pénzügyminisztériumnál felveendő.

[Mellette:] Szemere Bertalannak

Kérem jelesen, hogy mit teljes hatalmú királyi biztos, Borsod megyében népfelkelést rendezzen, mely végből sikeres közremunkálásra Vadnay Miksa képviselő úr is ezenel kiküldetik, hogy így ő Önnel együtt a cél elérésére mindent elkövessen, különösen pedig a már harchoz és győzelemhez szokott 1200 főnyi önkénytes sereg mielőbb Pulszky Sándor alezredes parancsai alá indíttassék.

E tekintetben Liptay János nemzetőrségi őrnagy úr, mint volt lovas kapitány, a hazának jeles szolgálatokat tehet, s azt tőle a bizottmány meg is várja, reményli is.

BIBLIOGRÁFIA

- Aggházy* 2001. *Aggházy Kamil: Buda ostroma 1849. május 4–21. II. k. (Budapest történetének forrásai. Okmánytár. Válogatott iratok és dokumentumok.) Budapest, 2001.*
- Bátori Schulcz* 1870. *Bátori Schulcz Bódog emlékiratai 1848/9-ki szabadságharczból. Kiadta és s. a. r.: Egervári Ödön. Pest, 1870.*
- Bona* 1998. I. *Bona Gábor: Hadnagyk és főhadnagyk az 1848/49. évi szabadságharcban. I. k. Budapest, 1998.*
- Bona* 1998. II. *Bona Gábor: Hadnagyk és főhadnagyk az 1848/49. évi szabadságharcban. II. k. Budapest, 1998.*
- Bona* 1999. *Bona Gábor: Hadnagyk és főhadnagyk az 1848/49. évi szabadságharcban. III. k. Budapest, 1999.*
- Bona* 2009. *Bona Gábor: Századosok az 1848/49. évi szabadságharcban. II. k. Budapest, 2009.*
- Bona* 2015. *Bona Gábor: Tábornokok és törzstisztek az 1848/49. évi szabadságharcban. I–II. k. Miskolc, 2015.*
- Bona, Arcanum, Online kiadvány* *Bona Gábor: Az 1848/49-es szabadságharc tisztikara. In: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Bona-bona-tabornokok-torzstisztek-1/>*

- Czaga – Jancsó* 2001. Pest-budai nemzetőrök 1848–1849. (Dokumentumok a fővárosi nemzetőrség történetéhez.) Válogatta és szerk. *Czaga Viktória és Jancsó Éva*. (Budapest történetének forrásai.) Budapest, 2001.
- Csapláros* 1989. *Csapláros István*: Heilprin Mihály, az 1848–1849-es magyar szabadságharc elfelejtett költője. In: A Herman Ottó Múzeum Évkönyve 27. Tanulmányok a 70 esztendő Végvári Lajos tiszteletére. Miskolc, 1989. 227–261. o.
- Csapó – Hermann – Jánosi* 1998. *Csapó Zoltán – Hermann Róbert – Jánosi András*: A dunántúli önkéntes mozgó nemzetőrség 1848-as „parancsolatkönyve”. Parancskönyvek, levelezőkönyvek, naplók. *Hadtörténelmi Közlemények*, 111. (1998) 2. sz. 216–283. o.
- Dér* 2001. *Dér Dezső*: Az északi mozgó hadtest létrejötte. Szervezési problémák és katonai kudarcok 1848–1849 fordulóján. *Aetas*, 16. (2001) 2. sz. 104–133. o.
- Dér* 2015. *Dér Cs. Dezső*: Az 1848–1849-es I. magyar hadtest születése. Budapest, 2015.
- Dér – Hajagos* 2002. Az 1848–49-es I. magyar hadtest iratai. I. k. A bevezető tanulmányt írta, az iratokat válogatta és s. a. r. *Dér Dezső – Hajagos József*. (A Heves Megyei Levéltár forráskiadványai 9.) Eger, 2002.
- Dér – Hajagos – Hermann* 2004. Az 1848–49-es I. magyar hadtest iratai II. k. A bevezető tanulmányt írta, az iratokat válogatta és s. a. r. *Dér Dezső – Hajagos József – Hermann Róbert*. (A Heves Megyei Levéltár forráskiadványai 10.) Eger, 2004.
- Dobrossy* 1998. *Dobrossy István*: Borsod és Miskolc 1848–1849-ben; naplók, töredékek, visszaemlékezések. Miskolc, 1998.
- Fazekas* 2003. *Fazekas Csaba*: 1848–1849. In: Miskolc története. IV/1. k. 1848–1918-ig. Szerk. *Veres László*. Miskolc, 2003. 7–37. o.
- Gál* 1848a. *Gál Sándor*: Rövid utasítás az előőrsök (Vorposten) szolgálatát illetőleg, a honvédek és mobil-nemzetőrség számára. Pest, 1848.
- Gál* 1848b. *Gál Sándor*: Rövid utasítás egyes földszini tárgyak és helységek védelmezésében és megtámadásában. A sorkatonaság gyakorlati szabályzatának függeléke szerint. Pest, 1848.
- Hermann – Németh – Süli* 2015. *Hermann Róbert – Németh György – Süli Attila*: Iratok Tóth Ágoston 1848–1849. évi működésének történetéhez. In: Tóth Ágoston honvéd ezredes, a katona és a térképész. 1812–1889. Budapest, 2015. 198–220. o.
- Kilián* 1981. *Kilián István*: Szűcs Miklós naplója, 1839–1849. (Documentatio Borsodiensis 3.) Miskolc, 1981.
- KLÖM XIII. Kossuth Lajos Összes Munkái. XIII. k. Kossuth Lajos az Országos Honvédelmi Bizottmány élén I. rész. S. a. r. *Barta István*. Budapest, 1952.

- Okmánytár 2012. Okmánytár az Aradi Ereklémúzeum iratanyagából (1836–1892). A reformkor, a forradalom, a szabadságharc, a megtorlás, az emigráció és a kiegyezés korának dokumentumai. Szerk. *Hermann Róbert*. Szeged, 2012.
- Pálmány* 2011. *Pálmány Béla*: A reformkori magyar országgyűlések történeti almanachja. 1825–1848. Budapest, 2011.
- Pásztor* 2002. *Pásztor Zoltán*: A borsodi nemzetőrség szervezése 1848-ban. *Társadalom és Honvédelem*, 6. (2002) 1–2. sz. 190–234. o.
- Solymosi* 2013. *Solymosi József*: A 204. honvédszászlóalj parancskönyve (zászlóalj parancsok – forrásközlés). In: Peremirat: köszöntő írások Makai Ágnes 70. születésnapjára. Budapest, 2013. 193–213. o.
- Solymosi* 2015. *Solymosi József*: A 204. honvédszászlóalj parancskönyve. *Hadtörténelmi Közlemények*, 128. (2015) 2. sz. 509–541. o.
- Solymosi* 2018. *Solymosi József*: Kazinczy Lajos ezredes, a tizenötödik aradi vértanú. [Budapest], 2018.
- Süli* 2015. *Süli Attila*: A 11. „vörössipkás” honvédszászlóalj 5. századának parancskönyve. *Hadtörténelmi Közlemények*, 128. (2015) 2. sz. 495–508. o.
- Szegőfi* 2002. *Szegőfi Anna*: Vadnay Miksa. In: Az 1848–1849. évi első népképviselői országgyűlés történeti almanachja. Szerk. *Pálmány Béla*. Budapest, 2002. 933–935. o.
- Szendrei* 1911. *Szendrei János*: Miskolcz város története. 1800–1910. IV. k. Miskolc, 1911.
- Urbán* 1973. *Urbán Aladár*: A nemzetőrség és honvédség szervezése 1848 nyarán. Budapest, 1973.

RÖVIDÍTÉSEK

- MNL OL Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltár, Budapest
- OL H 2. OL H 2. Miniszterelnökség, Általános iratok
- H 92. MNL OL H 92. 1848/1849-es minisztérium, Országos Nemzetőrségi Haditanács, közösen kezelt általános iratok
- H 103. MNL OL H 103. Csány László iratai, 11. d. Komáromban lefoglalt iratok jegyzéke
- X 571. MNL OL X 571. 3195. d. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár, Gyűjtemények. A miskolci Hermann Ottó Múzeum levéltári gyűjteménye. Válogatott iratok. Az eredeti iratok őrzőhelye: MNL BAZML XV.15.

György Csorba

THE BOOK OF ORDERS OF THE VOLUNTEER NATIONAL GUARD BATTALION
OF BORSOD, 22 DECEMBER 1848–29 JANUARY 1849

(Abstract)

The most important sources of military formations of the war of independence of 1848–1849 are the books of orders, correspondences and diaries, and we only know about 50 of the theoretically existing 1500 ones. The present source publication introduces the book of orders of the volunteer national guard battalion of Borsod that has been unknown up to now. The book of orders is the only one and most detailed archival source of the national guard battalion of Borsod that was established after the breakthrough of the Austrian troops of Shclik in December 1848, and it highlights the difficulties of organization very well as well. The formation stood in the gap in several battles, then after the expiry of its earlier assumed time of service, in March 1849 it was dissolved, but several of its members joined the Hungarian Home Defence Forces. The publication also includes five sources about the history of the national guards of Borsod that has been unpublished up to now.

Csorba György

DAS KOMMANDOBUCH DES FREIWILLIGEN-BATAILLONS DER NATIONALGARDE
DES KOMITATS BORSOD, 22. DEZEMBER 1848 – 29. JANUAR 1849

(Resümee)

Eine der wichtigsten zeitgenössischen Quellen der Geschichte der ungarischen Verbände von 1848-1849 sind die Kommando-, Korrespondenz- und Tagebücher. Von diesen kennen wir jedoch aus den theoretisch existierenden über anderthalbtausend in Wirklichkeit kaum fünfhundert. Die vorliegende Quellenpublikation stellt das bislang unentdeckt gebliebene Kommandobuch des Freiwilligen-Bataillons der Nationalgarde des Komitats Borsod vor. Das Kommandobuch ist beinahe die einzige und detaillierteste Archivquelle der Nationalgarden-Truppe von Borsod, die infolge des im Dezember 1848 in Oberungarn erfolgten Einbruchs der österreichischen Truppen von Schlik gegründet wurde. Die Quelle beleuchtet auch die organisatorischen Schwierigkeiten gut. Der Verband hielt in mehreren Gefechten stand und löste sich nach Ablauf seiner übernommenen Dienstzeit, im März 1849, auf. Von seinen Mitgliedern traten jedoch nachweisbar mehrere in die Reihe der Honved-Soldaten über. Die Publikation gibt zudem fünf, bislang unveröffentlichte Quellen im Zusammenhang mit der Nationalgarde von Borsod kund.

György Csorba

LE REGISTRE D'ORDRES DU BATAILLON DE LA GARDE NATIONALE
DE VOLONTAIRES DE BORSOD, 22 DÉCEMBRE 1848 – 29 JANVIER 1849

(Résumé)

Les registres d'ordres, de correspondance et les journaux comptent parmi les sources contemporaines les plus importantes de l'histoire des unités hongroises de 1848–1849. Sur les plus de 1500 sources qui devraient exister en théorie, nous ne connaissons qu'une cinquantaine. Cette publication de source présente le registre d'ordres récemment découvert du bataillon de la garde nationale de volontaires de Borsod. Le registre d'ordres est quasiment la seule source d'archives de la troupe de volontaires de Borsod créée à la suite de la percée des troupes autrichiennes de Schlik dans la Haute-Hongrie en décembre 1848. Cette source détaillée met aussi en évidence les difficultés d'organisation. L'unité a tenu bon dans plusieurs batailles avant de se dissoudre en mars 1849 à la fin du temps de service pour lequel elle s'était engagée. Néanmoins, nous savons avec certitude que plusieurs de ses membres ont rejoint l'armée hongroise. En outre, nous publions cinq autres sources inédites relatives à la garde nationale de Borsod.

Дьёрдь Чорба

КНИГА ПРИКАЗОВ БАТАЛЬОНА ДОБРОВОЛЬЧЕСКОЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ
ГВАРДИИ БОРШОД С 22-ОГО ДЕКАБРЯ 1848. ПО 29-ОЕ ЯНВАРЬЯ 1849. ГОДОВ

(Резюме)

Одним из самых важнейших источников истории венгерских подразделений 1848–1849 гг. являются книги приказов, переписные книги и дневники, при этом из теоретически существующих более чем полторатысячи книг в действительности мы знаем около полусотни. Настоящая публикация источника представляет скрытую книгу приказов батальона добровольческой национальной гвардии Боршод. Книга приказов является почти единственным и наиболее подробным письменно-архивным источником добровольческой национальной гвардии Боршод, сформированной в декабре 1848-ого года в следствии прорыва австрийских войск Шлика на Верхне Венгрию (Северная Венгрия), эта книга хорошо освещает организационные трудности. Подразделение устояло во многих боях, и после истечения срока службы взятого на себя оно было распущено в марте 1849-ого года, но доказуемо, что много его членов вступили в ряды гонведов. Публикация кроме этого публикует ещё пять источников в связи с батальоном национальной гвардии Боршод, которые до сих пор еще не были опубликованы.